

Корпоративність – універсальний механізм міжбібліотечної взаємодії ВНЗ

У сучасному світі глобальної інформатизації змінюється роль та розширюються функції бібліотек як основних накопичувачів інформаційних ресурсів. Модернізація вищої освіти зумовлює необхідність інтенсивних змін у роботі бібліотеки вищого навчального закладу і дає можливість бібліотекам не тільки стати потужними інформаційно-бібліотечними центрами, але й сприяти розвитку соціальних та освітніх функцій.

В більшості своїй зараз бібліотеки самостійно створюють корпорації регіонального рівня, вливаються у вже існуючі корпорації, координують свою діяльність у створенні та переробці інформації. Питання створення центрів корпоративної каталогізації в Україні знаходить своє відображення в законах України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів, програмах, створених на державному та регіональному рівнях. У Законі України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” зазначається, що корпоративна взаємодія бібліотек неможлива без корпоративної каталогізації. У прийнятому на рівні закону документі „Про національну програму інформатизації” (1998 р.), складовою частиною якого є підрозділ „Електронна бібліотека”, ставиться конкретне завдання: створити центри корпоративної каталогізації. В указі Президента України „Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України” (2000 р.) йдеться про необхідність „вжити заходів щодо створення національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу”.

У Постанові Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної програми розвитку культури на період до 2007 р.” (2003 р.) розглянуто питання щодо корпоративної каталогізації. Корпоративність, як універсальний механізм міжбібліотечної взаємодії, може використовуватись на різних етапах

- ☐ бібліотечно-інформаційної діяльності;
- ☐ комплектування, каталогізація, інформаційне
- ☐ забезпечення, бібліотечне обслуговування. В залежності
- ☐ від ступеня інтеграції бібліотечної корпорації бібліотеки
- ☐ здійснюють обмін адресно-довідковими даними;
- ☐ корпоративну каталогізацію літератури;
- ☐ допомогу в ретроконверсії каталогів; електронну доставку документів;
- ☐ координацію комплектування.

Над вирішенням проблеми створення зведеного Українського корпоративного електронного каталогу сьогодні працюють провідні бібліотеки України, які створили Центр корпоративної каталогізації. Однією з головних перешкод на шляху створення корпоративних електронних каталогів в Україні є невідповідність бібліотечних програм, з якими працюють бібліотеки („УФД/Бібліотека”, „ІРБІС”, „Liber”, та ін.), форматів представлення даних, застосування різних класифікаційних таблиць, заповнення різної кількості полів бібліографічного опису. Також не сприяє цьому відсутність в ряді бібліотек прямого виходу в Internet, недостатнє матеріально-технічне забезпечення бібліотек.

Будь-яка корпоративна бібліотечна система або мережа являє собою єдиний комплекс організаційних, технологічних, технічних та інформаційних засобів, призначених для створення і використання поєднаних інформаційних ресурсів з метою найбільш повного задоволення соціальних, культурних, наукових і навчальних потреб користувачів, а також

раціонального використання трудових і матеріальних ресурсів. Корпоративна каталогізація є невід'ємною складовою корпоративних бібліотечних мереж. Це – добровільне об'єднання бібліотек з метою спільного одноразового наукового опрацювання документів та подальшого відображення їх в електронному каталозі.

Сучасний розвиток бібліотечно-інформаційних технологій пов'язаний з корпоративним співтовариством, створенням та удосконаленням консорціумів, корпорацій. Виконуючи одну із основних бібліотечних функцій – зберігання – і не тільки своєї, але й загальної корпоративної інформації, бібліотека в інформаційному середовищі вузу займає особливе місце. Вона виконує роль посередника між інформаційними ресурсами й споживачами інформації, при цьому вибираючи, систематизуючи, зберігаючи й пропонуючи краще з величезного інформаційного масиву.

Метою створення корпоративних систем є підвищення ефективності, оперативності та якості інформаційного забезпечення користувачів, упровадження нових інформаційних послуг за рахунок участі у формуванні об'єднаного інформаційного ресурсу загального користування серед учасників системи.

Серед переваг використання можливостей корпоративної каталогізації можна назвати:

- скорочення витрат на каталогізацію;
- економія часу, енергетичних, технічних ресурсів;
- створення умов для віддаленого документного пошуку;
- уникнення дублювання розпису видань, одержання можливості покращити якість власних бібліографічних описів;
- забезпечення стандартного підходу до формування описів, файлів-рубрикаторів, авторитетних файлів, словників, тезаурусу та інших допоміжних файлів та баз даних;
- постійне підвищення рівня кваліфікації, освоєння нових програмних засобів, форматів представлення даних.

Державна програма розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки поставила завдання організації наповнення корпоративних баз та банків даних як засобу інтеграції інформаційних ресурсів бібліотек та інших центрів документальних комунікацій, формування єдиного науково-інформаційного простору України. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського в рамках організації та формування електронних інформаційних ресурсів бере участь у п'яти корпоративних проектах. Перш за все, варто сказати про проект створення національної електронної бібліотеки України, започаткований у 1999 році. Він передбачає формування фонду електронних документів на базі принципу зацікавленості авторів у відображенні результатів своєї роботи в національних інформаційних ресурсах. Усі інформаційні ресурси цієї бібліотеки представлені в Internet.

Сьогодні наукові, промислові, видавничі й державні установи велику увагу приділяють створенню електронних бібліотек, які об'єднуються у корпоративні й міжнародні мережі. Наукова бібліотека ХНУ розпочала впровадження комп'ютерних технологій в бібліотеці з 1998 року створенням відділу автоматизації, у 1999 р. було придбано програмне забезпечення „УФД/Бібліотека”, а свою діяльність у корпорації з науковими бібліотеками України започаткувала у 2004 році.

З метою прискорення процесів бібліографічної обробки документів, виключення їх дублювання та отримання реальних переваг спільного використання інформаційних ресурсів, наша бібліотека виступила з ініціативою проведення кооперативної каталогізації з обласною юнацькою бібліотекою. Враховуючи універсальний фонд юнацької бібліотеки та достатньо солідний перелік передплатних видань наукової бібліотеки ХНУ, ми

одержали можливість стати партнерами. Основна вимога до учасників нашої корпоративної системи – використання програмного продукту „УФД/Бібліотека”, використання єдиного комунікативного формату, повний аналітичний розпис всіх статей у журналах. Бібліотеки дотримуються однакових визначених підходів до методики предметизації, єдиних стандартів створення бібліографічних записів. Було укладено Договори про співпрацю. Роботою з корпоративної каталогізації займається відділ інформаційних технологій та комп’ютерного забезпечення, бібліографічно-інформаційний відділ та відділ електронної бібліотеки.

Вступ до корпоративної каталогізації розпочався з вивчення правил заповнення кожного поля бібліографічного запису, узгодження полів, які є обов’язковими для заповнення, порядку прийому та передачі даних, створення анотацій, рубрикатора. Спочатку було представлення колективного списку журналів для аналітичного розпису. Наступним етапом було вивчення пробних розписів журналів, ознайомлення з розписами журналів учасниками корпоративного каталогу. Протягом місяця кожна з наших бібліотек створює бібліографічні описи 10 назв журналів. Під час формування аналітичних описів бібліотеки повинні дотримуватись наступних вимог:

- створювати аналітичні описи для всіх статей журналу;
- при формуванні описів, крім основних полів та розподілу описів за предметними заголовками, обов’язково вказувати ненормовані тематичні рубрики;
- формувати коротку анотацію для кожної статті;
- у випадку опису статті-рецензії на книгу заповнювати відповідне поле „Рецензія”;
- для персоналій, ім’я яких не вказано в заголовку статті – заповнювати окреме поле „Персоналії”.

В нашому варіанті корпоративного співробітництва описи створюються за спрощеною схемою, без вимоги обов’язкового вказування ненормованих тематичних рубрик та анотацій. Статті ми розписуємо не всі підряд, а вибираємо наукові та найбільш актуальні. Створені описи впливають в бази даних бібліотек-учасниць. Координатором проекту є наукова бібліотека Хмельницького національного університету, на WEB-сайті якої виставляються бібліографічні описи.

При розподілі журналів за бібліотекою враховується профіль бібліотеки. Так, з 10 журналів, що розписує наукова бібліотека ХНУ щомісяця, 6 назв журналів належать за галузями знань до економічних наук, 1 назва – до екології, 1 назва – до легкої промисловості, 2 назви – до суспільних наук: Актуальні проблеми економіки, Банківська справа, Бухгалтерський облік і аудит, Економіка АПК, Екологічний вісник, Легка промисловість, Наука і суспільство, Підприємництво, господарство і право, Практична психологія та соціальна робота, Фінанси України.

Журнали, закріплені за нашою бібліотекою, розписуються якісно, ми намагаємось не порушувати термінів доставки описів для обласної юнацької бібліотеки. Велика увага приділяється грамотному створенню анотацій, вводу тематичних рубрик. Обмінюючись бібліографічними описами журналів, бібліотеки витрачають на них менше часу, отже приділяють більше уваги іншим виданням, що в свою чергу покращує їх аналітичну обробку. Наша бібліотека відмовилась від традиційних паперових алфавітного та систематичного каталогів та від систематичної картотеки статей (СКС). Практика показала недоцільність паралельного ведення традиційних паперових каталогів та картотек з електронним каталогом.

Та й сучасні користувачі бібліотеки з великою неохотою звертаються до них. Для бібліотек-учасниць корпоративна діяльність дає значний економічний ефект: зменшується навантаження бібліографів по обробці видань, прискорюється процес

формування електронної БД „СКС” для всіх учасниць проекту. Бібліотеки-учасниці мають постійні можливості для обміну досвідом шляхом отримання оперативної інформації за допомогою електронної пошти та особистих контактів.

Провідні фахівці постійно вивчають матеріали по темі корпоративних каталогів та мереж. Запровадження технологій корпоративної каталогізації, методик запозичення бібліографічних записів із зовнішніх баз даних дозволяє уникнути дублювання процесів, скорочує затрати на обробку документів, в майбутньому забезпечить економію кадрових ресурсів і технічних засобів. Серед учасниць корпорації поки що лише дві бібліотеки, але іноді виникають проблеми з розподілом аналітичних описів за предметними рубриками (євідмінності в назві одних і тих же рубрик) та не завжди вчасно ми отримуємо аналітичний опис.

Слід зауважити, що в процесі створення записів виникає і певна кількість помилок, як граматичних, так і стилістичних, які доводиться виправляти кожній з учасниць, також помилок при невиконанні вимог системи „УФД/Бібліотека” з формування описів (зокрема, правила заповнення полів „Обсяг”, „№ журналу”). Як і в будь-якій діяльності, в процесі створення корпоративних каталогів існують позитивні моменти та виникають проблеми, які потрібно вирішувати. На жаль, відсутність достатньої кількості програмних продуктів MS Windows не дозволяє користувачу нашої бібліотеки здійснювати пошук необхідної інформації в програмі „УФД/Бібліотека”.

Користувачі користуються пошуком інформації в електронному каталозі через Web-сайт наукової бібліотеки ХНУ. Крім корпоративної діяльності в галузі каталогізації, НБ ХНУ веде активну корпоративну діяльність по створенню повнотекстової електронної бібліотеки, яка на 01.01.2011 року нараховує вже 4152 назви повнотекстових документів. Серед них: книг – 2304, методичних посібників – 1756, інших видань – 92 назви. Ми заключили договори про співробітництво у сфері інноваційної діяльності бібліотек з такими ВНЗ:

- Тернопільський національний педагогічний університет;
- Харківський національний університет радіоелектроніки;
- Національний університет кораблебудування у м. Миколаєві.

Згідно договорів проводиться безкоштовний обмін електронними ресурсами. У 2008 році наукова бібліотека ХНУ запровадила електронну доставку повнотекстових статей. А в 2010 році наукова бібліотека ХНУ виступила ініціатором створення Проекту зведеного електронного каталогу бібліотек Хмельницької області (<http://library.tup.km.ua/>). До Проекту долучилися такі бібліотеки:

- Бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
- Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва.

Основна ідея проекту – покращення інформаційного обслуговування користувачів за рахунок збільшення повноти інформації та надання вільного доступу користувачам зведеним каталогом та інформаційними ресурсами бібліотек-учасниць проекту.

Успішна реалізація корпоративної діяльності залежить від технічного рівня комп'ютерної техніки і засобів комунікацій – це і автоматизація робочих місць, і серверний рівень, і засоби телекомунікацій, які забезпечують зв'язок між серверами організацій-членів корпорації, а також доступ до світової мережі Інтернет для представлення власних інформаційних ресурсів споживачеві.

Наукова бібліотека Хмельницького національного університету велику увагу приділяє формуванню електронних інформаційних ресурсів, надає доступ до друкованих та електронних інформаційних ресурсів, сприяє високій якості навчання та науково-дослідної роботи, електронній доставці інформації користувачам, проводить активну корпоративну діяльність в галузі каталогізації та створення повнотекстових інформаційних ресурсів.

Література

1. Астапенко Т. С. Роль корпоративної каталогізації у розвитку електронних ресурсів бібліотек регіону / Т. С. Астапенко // Електронні ресурси в бібліотеках – 2004: матеріали наук.-практ. конф., 17–21 трав. 2004 р., м. Миколаїв. – К., 2004. – С. 4–17.
2. Барабаш С. І. Корпоративність, як основний напрямок діяльності сучасної бібліотеки вищого навчального закладу : з досвіду роботи НТБ ім. Г. І. Денисенка НТУУ "КПІ" / С. І. Барабаш, О. Є. Половян // Электронные ресурсы для науки и образования. – 2007. – С. 58–63.
3. Башун О. Глобальна бібліотечна кооперація : історія та сучасність / О. Башун // Бібл. форум України. – 2003. – № 2. – С. 29–30.
4. Визір О. М. Створення корпоративного інформаційного порталу на базі регіонального Web-серверу / О. М. Визір // Нові обличчя бібліотек та організацій: від надій до партнерства і професіоналізму (фокусний семінар, 14 червня 2001р., м. Судак). – 2001. – С. 30–34.
5. Вилегжаніна Т. До питання створення центру корпоративної каталогізації : підходи і перспективи / Т. Вилегжаніна, Є. Одинець // Бібл. планета. – 2005. – № 1. – С. 15–18.
6. Григорьев С. А. Корпоративные проекты: мы в ответе за тех, кого вовлекаем / С. А. Григорьев // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 2. – С. 88–93.
7. Дубовий В. Вища школа і бібліотека: встановлення корпоративних відносин / В. Дубовий // Бібл. планета. – 2006. – № 2. – С. 26–27.
8. Ільганаєва В. Корпоративний рух в Україні : стан та перспективи розвитку / В. Ільганаєва // Бібл. форум України. – 2006. – № 2. – С. 13–15.
9. Корнілова Є. Корпоративні технології у наукових бібліотеках / Є. Корнілова // Бібл. вісн. – 2007. – № 4. – С. 7–12.
10. Кузнєцова М. Регіональні електронні ресурси: від корпоративного створення до використання у соціально-комунікаційному середовищі ОУНБ / М. Кузнєцова // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 8. – С. 25–29.
11. Мар'їна О. Розвиток корпоративних бібліотечних проектів в Україні / О. Мар'їна // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 1. – С. 22–25.
12. Монастырева В. Информационно-библиотечный комплекс университета в условиях корпоративного взаимодействия / В. Монастырева, О. Васильева // Библиотека. – 2008. – № 8. – С. 36–38.
13. Саломатова О. И. Влияние корпоративных проектов на инновационную деятельность библиографов / О. И. Саломатова // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 12. – С. 47–54.
14. Сычева Н. Корпоративный проект "МАРС" с позиции пользователя : Новокузнецкая ЦБС : 5 лет в проекте / Н. Сычева // Библиотека. – 2008. – № 5. – С. 32–35.
15. Шереметьева А. Інформаційний центр Національної бібліотеки Білорусі у розвитку корпоративної взаємодії бібліотек Білорусі / А. Шереметьева, Л. Фісенко // Бібл. вісн. – 2008. – № 2. – С. 18–21.